

Vragen en antwoorden naar aanleiding van het webinar Relatievaardigheden

Het programma Scheiden zonder Schade hield op 21 april 2021 het webinar Relatievaardigheden. Dat vond plaats naar aanleiding van de presentatie van de leerlijn Relatievaardigheden. Die leerlijn kunt u bekijken en downloaden via [deze link](#). Het webinar kunt u via [deze link](#) terugkijken op het YouTube-kanaal van het programma.

Vragen

Tijdens het webinar was er gelegenheid om vragen te stellen via de chat. Dank dat u daar gebruik van hebt gemaakt. Een aantal vragen is tijdens het webinar behandeld. Daarom zijn de meest gestelde vragen hieronder voor u gebundeld en beantwoord.

De vragen zijn onderverdeeld in de volgende thema's:

- Algemene vragen over de leerlijn
- Relatievaardigheden in het onderwijs
- Scheidingsproblematiek in het algemeen
- Relatievaardigheden in het algemeen

Op dit moment zijn we nog bezig met een aanpak om de leerlijn in het land te verspreiden, vooral binnen het onderwijs. Dat doen we in samenspraak met de betrokken samenwerkingspartners. Op [deze website](#) houden we u op de hoogte van de verdere ontwikkelingen en de voortgang.

Mei 2021

Over de leerlijn

Wat houdt de leerlijn relatievaardigheden concreet in?

De leerlijn geeft het onderwijs handvatten om jeugdigen vaardigheden op gebied van relaties aan te leren. De leerlijn is bedoeld voor het primair, voortgezet en hoger onderwijs. In bijlage 1 vindt u (een voorstel voor) de leerlijn. Die bestaat uit vier 'evidence based' relatiekarakteristieken: intimiteit en verbondenheid, autonomie, goed kunnen communiceren en commitment. Per relatiekarakteristiek worden leerdoelen, achterliggende theorieën en lesideeën meegegeven. In bijlage 2 staat wat er in het huidige curriculum al bestaat op het gebied van lessen over relaties. Daarvoor worden de vier relatiekarakteristieken vergeleken met het huidige lesprogramma Seksuele en relationele voorlichting in het primair onderwijs.

Bevat de leerlijn ook elementen die leerkrachten in het team kunnen oefenen?

Ja, de leerlijn bevat concrete lesideeën. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen het primair onderwijs, voortgezet onderwijs onderbouw, voortgezet onderwijs bovenbouw en hoger onderwijs. In bijlage 1 van de leerlijn is hierover meer informatie te vinden.

Hoe wordt in de leerlijn ingegaan op vaardigheden om te reageren op druk of manipulatie?

Omgaan met druk komt terug bij de relatiekarakteristiek 'goed kunnen communiceren'. Omgaan met manipulatie komt aan bod bij de relatiekarakteristiek 'intimiteit en verbondenheid'. Per relatiekarakteristiek worden leerdoelen, achterliggende theorieën en lesideeën beschreven.

Relatievaardigheden in het onderwijs

Zou er een masteropleiding kunnen komen voor relatiedeskundigen?

De leerlijn geeft aan dat er onderzocht kan worden of een (master-)opleiding kan worden opgezet voor mensen die relatielessen geven, als daar genoeg draagvlak voor is. Bijvoorbeeld als vervolgopleiding voor pabo- en pedagogiekstudenten, studenten sociaal werk of toegepaste psychologie, of voor afgestudeerde verloskundigen. Deze mensen kunnen dan door scholen worden ingehuurd als leraren zich bijvoorbeeld handelingsverlegen voelen.

Ook leerkrachten zijn verschillend ontwikkeld als het gaat over relatievaardigheden. Hoe worden leerkrachten geschoold in het durven of kunnen geven van zo'n leerlijn?

In de leerlijn wordt het belang van het stimuleren van deskundigheid bij leerkrachten benoemd. Een citaat: 'Docenten dienen betrokken en open te zijn, en ook in te kunnen spelen op situaties buiten de les (bijvoorbeeld negatieve reactie op homoseksualiteit). Mentoren hebben een primaire taak om problemen te signaleren. Dat vraagt om goede (gespreks-) vaardigheden en voldoende kennis (bijvoorbeeld over online weerbaarheid) ... Het is een taak van zowel het personeel als de school. De benodigde deskundigheid is te stimuleren via bijscholing en trainingen voor docenten die dat willen. Ook kan het helpen niet alle verantwoordelijkheid voor het thema bij één persoon te leggen, maar het liefst bij een groepje docenten, al dan

niet met intervisie. In huidige opleidingen van docenten kan een dergelijke bredere taakopvatting al gestimuleerd worden.' Tegelijkertijd benadrukt programma Scheiden zonder Schade dat het belangrijk is dat relatielessen niet 'bovenop' het huidige lesprogramma komen. Zoals het in de leerlijn staat: 'Een deel van de leerdoelen kan worden verwerkt in de huidige voorlichtingsmodules van Seksuele en relationele voorlichting (bijvoorbeeld in de Week van de lentekriebels), die dan door de eigen leerkracht wordt gegeven.' Daarnaast zijn voor veel thema's handleidingen, methodes en lesideeën voor docenten beschikbaar.

Het spel over echtscheidingen in een klas lijkt mij helemaal niet goed. Kinderen van gescheiden ouders kunnen zo worden gestigmatiseerd. Is dit een goede manier van werken?

Los het Op - Een openhartig spel, is een spel over gevoelens, emoties en praktische problemen die komen kijken bij een scheiding. Dit spel is niet alleen bedoeld voor kinderen van gescheiden ouders, maar juist ook voor hun vrienden, vriendinnen en klasgenoten. Leerlingen ontdekken door dit spel welke impact een scheiding kan hebben, hoe je iemand steunt die dit meemaakt, hoe je kunt praten over dingen die je moeilijk vindt en hoe je hulp kunt vragen. Ondertussen is het voor kinderen die te maken krijgen met ouders die uit elkaar gaan een geruststellende gedachte dat ze niet de enigen zijn met gescheiden ouders. Door het spelen van dit spel leren

kinderen zich in te leven in anderen, probleemoplossend te denken en relationele vaardigheden in te zetten en te gebruiken.

Zijn relatievaardigheden ook verplicht voor het basisonderwijs? Zo ja, wat gebeurt er al op dat gebied? Zo nee waarom niet?

Jongeren leren vaak over liefde van hun leeftijdsgenoten, het internet of de media. Sommige media kunnen misvattingen voortbrengen en culturele mythen over romantiek en liefde versterken. Dat maakt het belangrijk om in het onderwijs aandacht te besteden aan thema's als seksualiteit, liefdes en relaties. Een citaat uit de leerlijn: 'Scholen willen wel vakoverstijgend en meer integraal werken, maar zijn zoekende hoe ze dit kunnen invullen. Het gaat immers niet alleen om het aanbieden van (gast)lessen, maar vooral om het borgen van het thema seksualiteit en relaties in beleid van de school. Een school-brede aanpak is volgens scholen aan te bevelen, met aandacht voor elk van de vier pijlers van integraal werken: educatie, signalering, (veilig) schoolklimaat en beleid.'

Vanuit programma's van de GGD en de Gezonde School en door het RIVM erkende interventies is er ook aandacht voor deze thema's. In bijlage 2 is een inventarisatie seksuele en relationele voorlichting in het primair onderwijs te vinden. Daarin worden methodes als Kriebels in je buik, Veilig Wijs, Boys R US, Girls Choice, Educatieve Escaperoom: Het stopt bij jou! en het vlaggensysteem toegelicht.

Of en zo ja in hoeverre spelen cultuurgebonden factoren een rol bij het aanleren van relatievaardigheden op school?

Jongeren zijn voor de ontwikkeling van relatievaardigheden nog vaak afhankelijk van het voorbeeld van hun ouders. Veel verschillende factoren, zoals de cultuur waarin een kind opgroeit, hebben invloed op de manier waarop zij relaties vormen en opbouwen. Het is belangrijk dat met factoren als gender en culturele diversiteit rekening wordt gehouden bij thema's als seksualiteit, liefdes en relaties. De huidige leerlijn voorziet nog niet specifiek in de uitwerking op een relatie door een verschil in culturele achtergrond. Dit zou in deze multiculturele samenleving wel wenselijk zijn.

Op welke manier wordt de leerlijn onder scholen verspreid en gepromoot? En onder welk vak (in het voortgezet onderwijs) valt het dan?

De leerlijn is gedeeld met alle deelnemers van het webinar Relatievaardigheden en is te vinden op de pagina Scheiden zonder Schade van de Rijksoverheid. Er wordt ook gekeken hoe de bij met name scholen meer onder de aandacht kan worden gebracht. In de leerlijn is te vinden bij welke bestaande vakken de leerdoelen van de vier relatiekarakteristieken mogelijk passen. Zo kunnen enkele leerdoelen die horen bij 'effectief communiceren' bij Nederlands passen, 'intimiteit en verbondenheid' en 'autonomie' bij het bestaande leergebied van Burgerschap, en 'commitment' bij Burgerschap onder de pijler participatie. Ook zouden leerdoelen van de relatiekarakteristieken 'intimiteit en verbondenheid' en 'autonomie' aan de hand van de leerlijn in het leergebied van Mens en Maatschappij kunnen worden ondergebracht.

De scheidingsproblematiek in het algemeen

Zou de drempel om te scheiden veel hoger moeten worden, gezien de gevolgen voor kinderen?

Het doel moet niet zijn om de drempel voor scheidingen te verhogen, maar om conflictueuze scheidingen zoveel mogelijk te voorkomen. Scheidingen zullen immers altijd blijven bestaan en huwelijken en relaties zijn anders dan vroeger. De leerlijn: 'Het is echter van belang dat

jongeren met meer zelfbewustzijn een realistischer en werkbaarder beeld kunnen krijgen van relaties en kunnen 'oefenen' met relatievaardigheden.' Door hier ook op school aandacht aan te besteden, worden jongeren bewust gemaakt van het belang van goede relaties, en ook het belang van het beëindigen van een relatie. Dat kan op termijn leiden tot minder 'complexe' scheidingen.

Relatievaardigheden in het algemeen

Als het vak relationele vaardigheden van jongs af aan zou worden gegeven, schatten jullie dan in dat de maatschappij daar prettiger en vriendelijker van wordt? En dat er waarschijnlijk ook veel minder scheidingen zullen zijn?

Houding en gedrag ten opzichte van relaties worden tijdens de kinderjaren geleerd van de eigen familie, en door middel van die eigen ervaringen gedeeld in intieme partnerrelaties. Het vroeg bewust worden en aanleren van relatievaardigheden is daarom cruciaal. Dat kan een positief effect hebben in zowel het leven van degene die het heeft aangeleerd als in dat van zijn of haar omgeving. Door hier ook op school aandacht aan te besteden, maken we jongeren bewust van het belang van goede relaties. Dit kan op termijn leiden tot minder complexe scheidingen. En dat draagt inderdaad bij aan een prettigere maatschappij.

Hoe kunnen we kinderen meer uitnodigen of uitdagen om uit zichzelf te praten over een mogelijk conflictueuze thuissituatie?

De leerlijn pleit voor brede aandacht op het gebied van seksualiteit, identiteit, relaties en weerbaarheid. Structureel aandacht hiervoor vanuit het onderwijs maakt praten over deze thema's normaler. Met behulp van de adviezen en lesideeën uit de leerlijn hopen we dat deze thema's meer bespreekbaar worden voor kinderen in een klas. Veel kinderen vinden het moeilijk om over hun thuissituatie te praten als er bijvoorbeeld sprake is van een scheiding.

Toch kan het veel opluchting geven om er over te praten. Ontwikkelde methodes kunnen docenten helpen om het gesprek over deze thema's op gang te brengen.

Psychische problematiek kan heel belastend zijn voor relaties. Hoe ga je om met een relatie waarin één van de partners zulke problemen heeft, of misschien zelfs beide partners met zichzelf worstelen?

Als er sprake is van psychische problematiek, komt de nadruk binnen een relatie op heel andere dingen te liggen. Ook dan zijn de relatiekarakteristieken intimiteit en verbondenheid, autonomie, goed kunnen communiceren en commitment belangrijk. Een heel goede afstemming en verbinding zijn nodig om het patroon van gelijkwaardigheid in intimiteit en autonomie tussen iemand 'die helpt en 'iemand die geholpen moet worden' bewust en gezond te houden. De leerlijn is in eerste instantie geschreven voor relaties tussen gezonde mensen.

Wat is de behoefte van de jeugdigen bij dit onderwerp? Is dit geïnventariseerd?

Bij de ontwikkeling van de leerlijn is niet specifiek met jongeren gesproken. Wel wordt een aantal onderzoeken en methodes beschreven waarin jeugdigen zijn meegenomen. Zo wordt het onderzoek van Rutgers genoemd, waaruit bleek dat mbo-studenten van mening waren dat ze nu veel te beperkte lessen krijgen, en het te weinig gaat over diversiteit, plezier en relaties.

Uitgave

Het programma *Scheiden zonder Schade* wordt uitgevoerd door:

Ministerie van Justitie en Veiligheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
in partnerschap met de Vereniging van Nederlandse gemeenten

Mei 2021

